

Joanna
Wilk-Racięska

Entre la visión del mundo temporal y la aspectual

Casos del español
sudamericano

Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2012

La autora analiza el funcionamiento de cinco vocablos escogidos de distintas variedades del español sudamericano (la andina, paraguaya y rioplatense) como consecuencia del encuentro en una misma lengua de diferentes visiones lingüísticas del mundo (la europea y la andino-amazónica) y de dos sistemas lingüísticos distintos: el sistema del español como lengua orientada al tiempo y los sistemas de las lenguas sustráticas, orientadas al aspecto. Para esta finalidad la autora propone una metodología que tiene sus raíces en la llamada “lingüística cultural”, pero ha sido enriquecida con un fuerte componente teórico-lingüístico. Reformulada de este modo, la teoría puede operar en diferentes estratos de la investigación científica sirviéndose de distintas herramientas (semánticas, pragmáticas, cognitivas) cuyo uso depende del tipo del fenómeno lingüístico analizado y de las condiciones de su aparición.

Entre la visión del mundo
temporal y la aspectual
Casos del español sudamericano

La imagería es lo que vemos con el ojo de la mente, pero es también el sabor de un mango, la sensación de caminar bajo un chaparrón tropical, la música de *Mississippi Masala*...

G.B. Palmer, 2000: 23

A Jarek y a Bolek por su imagería

NR 2990

Joanna Wilk-Racięska

Entre la visión del mundo
temporal y la aspectual
Casos del español sudamericano

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2012

Redaktor serii: Językoznawstwo Neofilologiczne
Maria Wysocka

Recenzent
B. Krzysztof Bogacki

Índice

Comentarios introductorios	9
-----------------------------------	----------

PRIMERA PARTE

Visiones del mundo en contacto

Primer capítulo: Objetivos y conceptos	15
1. Una lengua en la encrucijada de dos visiones del mundo	15
1.1. Español andino	15
1.2. Español paraguayo	17
2. Objetivo del estudio	18
3. Informaciones preliminares	20
4. La visión del mundo encerrada en la lengua	21
5. Visiones del mundo macro y las de menor entidad	22
5.1. Algunos factores importantes para la creación de la visión del mundo	24
6. Visiones macro en contacto	25
6.1. Bases filosóficas de la visión europea del mundo y sus consecuencias lingüísticas	26
6.1.1. Visiones del mundo dinámicas frente a las estáticas: división aristotélica entre dinamicidad y estatividad	26
6.1.2. La manera de percibir el tiempo	29
6.1.3. Lenguas orientadas temporalmente frente a las orientadas al aspecto	37
6.1.4. Necesidad de elección de una definición del aspecto adecuada	40
6.1.5. Una mirada breve a los estudios en el aspecto amerindio	53
6.2. ¿Dónde se originan las diferencias? Las bases filosóficas de la visión andino-amazónica	57

SEGUNDA PARTE

El porqué de las funciones semántico-discursivas
de algunas formas lingüísticas en el español sudamericano
Aplicaciones e interpretaciones

Primer capítulo: **Ya: muchos en uno**

83

1. Introducción	83
2. Estructura conceptual de <i>ya</i> como motivación de sus funciones discursivas	85
2.1. Concepto de puntualidad	88
2.2. Concepto de negación	92
3. Funciones discursivas de <i>ya</i>	96
3.1. Valor dinamizador: inferencias con negación	96
3.2. Valor dinamizador: inferencias afirmativas	101
3.3. Valor discursivo: promesas indirectas	102
4. <i>Ya</i> en el español andino: función dinamizadora	104
4.1. Observaciones introductorias	104
4.2. Nuevos valores de <i>ya</i> : planteamiento de Cerrón-Palomino	105
4.2.1. Una mirada a algunos sufijos quechua como motivaciones del <i>ya</i> andino	107
4.2.2. Motivaciones semánticas de algunos usos agramaticales de <i>ya</i>	109
4.2.3. Función focalizadora del <i>ya</i> andino	115
5. Conclusión	117

Segundo capítulo: **Todavía**

121

1. Introducción	121
2. Valores de <i>todavía</i> en el español andino: planteamiento de Cerrón-Palomino	122
2.1. Valor de inclusión / adición	123
2.1.1. Valor aditivo e inclusivo de <i>todavía</i> en el español estándar	124
2.1.2. El porqué del valor aditivo e inclusivo de <i>todavía</i> en el español estándar	127
2.2. Valores de <i>todavía</i> en el español andino: comentarios al planteamiento de Cerrón-Palomino	129
3. Conclusión	131

Tercer capítulo: Nomás	133
1. Introducción	133
2. Estructura conceptual de <i>nomás</i>	134
3. Evolución semántico-pragmática de <i>nomás</i> en el español andino	135
3.1. Valores de <i>nomás</i> y sus motivaciones: ¿restricción o foco de contraste?	136
3.2. Valores de <i>nomás</i> y sus motivaciones: aspectos enfáticos	141
4. Conclusión	145
Cuarto capítulo: Gerundio	147
1. Introducción	147
2. Planteamientos en torno a los valores del gerundio andino	148
2.1. Razones semánticas de las hipótesis presentadas	149
3. Gerundio ecuatoriano: un ejemplo más de hechos de causación múltiple	150
3.1. Valores del gerundio en el español estándar	151
3.2. Influencias del quechua	156
4. Comentario a la hipótesis de Olbertz	161
4.1. Divergencias respecto al patrón de significado de la perífrasis ecuatoriana en el original: razones semánticas	165
5. A modo de conclusión	167
Quinto capítulo: Lo	169
1. Introducción	169
2. <i>Lo</i> estándar frente al <i>lo</i> andino	170
2.1. Posibles influencias de la gramática quechua	171
2.2. Posibles motivaciones conceptuales: la cosmovisión indígena	174
2.3. Conceptualización del distanciamiento y gramática	177
3. Evolución sintáctico-semántica de <i>lo</i> y sus motivaciones	178
3.1. Funciones de <i>lo</i> en el español de Argentina	180
3.1.1. <i>Lo</i> + predicado del tipo <i>robar</i> en el español rioplatense	183
4. Conclusiones	191
Sexto capítulo: Todo: un vínculo entre culturas. Caso del español paraguayo	195
1. Introducción	195
2. Hipótesis de Velázquez-Castillo	196
2.1. Unas observaciones teórico-analíticas	196

8	Índice	
3.	Morfemas aspectuales del guaraní	197
3.1.	Oposición /-ina/: /-pa/	200
3.2.	Valores de /-kue/	201
3.3.	Funciones de /-pa/	203
3.3.1.	Función aspectual	203
3.3.2.	Función del cuantificador universal	205
4.	Motivaciones semánticas de la evolución de <i>todo</i> en el español paraguayo	207
4.1.	Comentarios a la hipótesis de la gramaticalización de <i>todo</i> en el español paraguayo	209
4.1.1.	Trayectoria evolutiva de la noción de totalidad	211
4.1.2.	El caso paraguayo	213
5.	Conclusión	218
	Sin horizonte cerrado. Comentarios finales	219
	Anexo	225
	Referencias bibliográficas	227
	Índice analítico	245
	Streszczenie	249
	Summary	257

Comentarios introductorios

En su artículo sobre *Igualdad de oportunidades lingüísticas*, el famoso escritor uruguayo Carlos Liscano, escribió que “Vivir en un mundo que uno no es capaz de nombrar es estar condenado a la esclavitud ante las cosas, las noticias, y, sobre todo, ante hablantes con un idioma desarrollado” (C. Liscano, 2003).

Si bien las palabras citadas no se refieren estrictamente al caso que vamos a estudiar, expresan una de las motivaciones principales de las modificaciones que la influencia de las visiones lingüísticas amerindias ha ejercido en la formación de las variedades del español en América Latina: la necesidad de nombrar y expresar sus propios patrones significativos en una lengua completamente distinta.

En una situación en que las categorías de una lengua no coinciden con las categorías de la otra, debido a que no coinciden entre sí las categorías filosóficas, sociológicas, etc., de las visiones del mundo que estas lenguas expresan, dicha necesidad de ajustar la lengua adoptada a expresar sus propios patrones conceptuales se vuelve imperante.

En nuestro trabajo intentaremos presentar las motivaciones conceptuales de algunos de estos “ajustes” ilustrándolos con los ejemplos tomados del español andino, rioplatense y un ejemplo del español paraguayo. En nuestra opinión, las variedades andina y paraguaya se han creado bajo cierta influencia de las visiones del mundo indígenas. Muchos estudiosos que investigan el español de América y su historia subrayan que a la hora de hablar del contacto lingüístico y sus consecuencias para el español es necesario emprender un estudio de corte sociolingüístico (K. Zimmermann, 2011), lo que implica un análisis de “zonas

geográficas, grupos sociales, contextos de uso y momentos puntuales” (J.L. Ramírez Luengo, 2009).

A nuestro parecer, para que dicho estudio sea lo más exhaustivo posible es indispensable incluir también una perspectiva filosófica.

Aunque la cosmovisión andina y la amazónica difieren entre sí, hay unos puntos comunes o unos elementos importantes para los dos tipos de comunidades – como, por ejemplo la valoración de la reciprocidad o de la totalidad– que se han reflejado en sus lenguas y, a consecuencia, han influido en el español de aquellas zonas.

Además, desde el punto de vista lingüístico, la lengua quechua, así como la guaraní se han clasificado como lenguas aspectuales. Este último factor ha resultado muy significativo a la hora del encuentro de estas lenguas con el español, para el cual la expresión del aspecto no es una cuestión prioritaria. A falta de marcas aspectuales suficientes para expresar la perspectiva amerindia, esta última tenía que adaptar algunas expresiones españolas susceptibles por distintos motivos a tal adaptación. No obstante, las marcas concretas de la perspectiva aspectual no eran las únicas de las cuales la lengua española carecía para expresar las visiones indígenas del mundo.

Otro factor muy importante que apareció en las variedades del español en cuestión fue el dinamismo con el que el hombre sudamericano percibe el mundo. En adelante intentaremos demostrar que los reflejos lingüísticos de este dinamismo no siempre pueden identificarse con la noción de aspectualidad.

El objetivo de nuestro estudio será, en primer lugar, investigar las motivaciones conceptuales que han influido en la formación y uso de algunas expresiones del español andino.

Sin embargo, habida cuenta de la aspectualidad grabada en el sistema lingüístico del quechua y del guaraní y de algunas coincidencias más entre la cosmovisión andina y la del mundo guaraní, abordaremos también un caso del español con el sustrato guaraní: el paraguayo, y uno sin sustrato indígena, el rioplatense. Así las cosas, aunque nos centramos ante todo en las motivaciones del español andino, estos casos nos serán útiles para apoyar la hipótesis del valor que la visión lingüística del mundo representada por cada una de las lenguas en contacto presenta para el estudio del mismo.

Sostenemos que las motivaciones a cuyo estudio nos dedicamos en adelante se originan en diferentes maneras de conceptualizar el mundo y distintas perspectivas de percibir el tiempo, la continuidad y la discontinuidad. Ambos factores son sumamente importantes para la creación de la visión lingüística del mundo que queda reflejada en el sistema de una lengua dada: en sus relaciones léxicas, morfosintácticas y pragmáticas, para que los hablantes de esta lengua (o lenguas) puedan expresar su manera de percibir el universo.

En segundo lugar, afirmamos que las modificaciones que vamos a analizar no se habrían producido si el sistema lingüístico del español o, más precisamente, su armazón conceptual reflejado en la disposición de sus estructuras léxicas y morfosintácticas, no lo hubieran permitido.

Así las cosas, nuestro fin no será investigar una vez más los cambios efectuados en las variantes del español que nos interesan respecto al estándar, ni reafirmar el estatus de estas modificaciones como el efecto de interferencia, convergencia o retención morfosintáctica, puesto que consideramos todos estos factores ya estudiados y documentados por los investigadores del tema. Tampoco abordaremos las cuestiones relacionadas con los errores lingüísticos.

El enfoque metodológico que adoptamos para los fines de nuestro estudio es la lingüística cultural, la cual hemos enriquecido con el método de la descomposición en conceptos simples, una herramienta que consideramos indispensable para llevar a cabo un estudio del contacto lingüístico como factor de la creación de una variante lingüística, resultado del contacto de lenguas del tipo estudiado.

Cabe subrayar que nuestro planteamiento no cuestiona la necesidad de investigar los cambios y modificaciones desde las perspectivas distintas de la nuestra.

Al contrario, teniendo en consideración distintas vías de desarrollo de dichas modificaciones y distintas pautas para investigarlas, hemos intentado enfocar la investigación en las motivaciones semánticas y conceptuales de las variantes en cuestión y aportar, de este modo, un punto de vista metodológico más que podría contribuir a explicar una de las razones fundamentales que han fomentado las modificaciones en cuestión.

A lo largo de este libro recurrimos a los estudios más significativos para los objetivos de nuestro trabajo realizados por los investigadores de las variantes del español que nos interesan, y las lenguas quechua, aymara y guaraní como, por ejemplo, a Cusihamán, Tovar, de Granda, Cerrón-Palomino, Adelaar, Muysken, Liuzzi y Kirtchuk, por mencionar los más reconocidos y a los trabajos de muchos estudiosos más que en sus estudios más o menos fundamentados en estos enfoques proponen análisis de los problemas e investigaciones de los temas que abordamos.

Aunque el objetivo de nuestro estudio es, ante todo, proponer un enfoque metodológico que pudiera contribuir a los que ya se aplican a las investigaciones de este complejo tema, con el fin de argumentar y afianzar nuestra hipótesis recurrimos también de vez en cuando a los corpus de datos como el de Mark Davies y otros facilitados por los centros de investigación en lingüística amerindia, a la prensa sudamericana, los blogs y los foros.

Agradecimientos

Deseo expresar mis agradecimientos a mi amiga D^a. Roxana Risco, profesora de la Universidad de Buenos Aires, y a D. Alejandro Enciso Altamirano, profesor de quechua y poeta peruano, por sus inspiradores comentarios y observaciones.

Índice analítico

- adverbio aspectual 15, 86
- Aktionsart 41, 45
- asimetría 72, 84
- aspecto 16, 18, 28, 32, 33, 37–57, 66, 69, 76, 84, 87, 90–92, 96, 105, 110, 112–114, 118, 119, 141, 148–150, 160, 172, 175, 196–202, 204, 205, 208–210, 214, 216
- aspecto amerindio 53
- aspecto flexivo 49
- aspecto gramatical 44, 49, 84
- aspecto léxico 44, 49
- aspecto sintagmático 49
- aspecto verbal 49, 208
- aspectualidad 10, 38, 40–42, 44, 45, 48, 84, 87, 104, 113
- atelicidad 41, 45

- calco 16, 18, 105, 106, 110, 129, 130, 132, 170, 208, 222
- clítico 167, 169–175, 177, 179–181, 184, 185, 187–192, 222, 223
- competencia comunicativa 67, 68
- complementariedad 59, 62, 168, 176, 221, 222
- completitud 51, 180, 184, 189–191, 206–208, 219, 223
- compresión temporal 35, 36

- concepto básico 77, 78, 212, 222
- concepto de negación 92, 93, 96, 99
- concepto de unicidad 138, 139
- concepto lexical 69
- concepto primitivo 74
- concepto simple 78, 87, 222
- conector intertextual 97
- contacto lingüístico 9, 11, 37, 147, 155, 169, 175, 221
- continuidad 11, 38, 47–51, 75, 76, 84, 87, 90, 91, 93, 95, 97, 99, 101, 110, 118, 120–122, 124, 127, 128, 130, 134, 151, 152, 154–157, 159, 200, 220–222
- convergencia lingüística 170
- conversión conceptual 35
- cosmovisión amazónica 10, 19, 21, 57, 183, 213, 221, 223
- cosmovisión andina 10, 36, 58–61, 168, 176, 178, 222
- cuantificador universal 205, 206, 211, 223
- culminación 99, 119, 184
- culturema 77, 79

- descategorización 209
- descomposición conceptual 84
- descomposición en conceptos simples 11, 80, 221

descomposición semántica 71, 72, 75
 dinamicidad aspectual 20, 27
 dinamismo 10, 63, 101, 119, 120, 175, 189, 219, 221, 223
 direccionalidad 180, 190, 191
 discontinuidad 11, 38, 47-52, 56, 75, 76, 84, 90, 95, 99, 101, 109, 110, 112, 114, 116-118, 121, 122, 130, 134-136, 139, 140, 142-145, 163, 190, 200-206, 208, 209, 211, 214
 dominio fuente 128
 dominio meta 128
 duración prolongada 36
 duratividad 41, 48, 87
 efecto dinamizante 94, 97, 99, 114, 117
 enunciador 44, 88-90, 93, 97, 110, 133, 140, 172, 185, 187, 198
 escaneo 69
 escenario 68, 99, 127, 128, 163, 164
 espacio 24, 25, 30, 34-37, 43, 56, 60, 62, 69, 74, 76, 89, 98-100, 134, 176, 198, 199
 español andino 9, 10, 15, 16, 20, 23, 37, 47, 83, 103-106, 110, 115, 117, 122, 123, 129-131, 134, 135, 147, 148, 150, 155, 165, 166, 169, 170, 173, 178, 180, 183, 190, 191, 218, 222
 español paraguayo 9, 17, 53, 195-197, 207, 209, 214-218, 221, 224
 español rioplatense 138, 139, 183, 186, 189, 192
 esquema de enunciación 176, 192, 223
 esquema experiencial 134, 136
 estatividad 26, 27, 29, 41
 ethos cultural 68
 etnografía de la comunicación 67
 etnosemántica 34, 67, 70
 evidencialidad 55, 113

evolución semántico-pragmática 135-147
 falsa pronominalización 170
 focalizar 58, 116, 124, 177, 190
 foco contrastivo 139
 función actualizadora 200
 función dinamizadora 90, 104, 110
 función focalizadora 115, 139, 200
 función orientadora 90
 función presuposicional 43, 117
 funciones discursivas 65, 85-221, 224
 funciones semánticas 44, 83, 87, 205, 213
 gerundio 47, 87, 147-168, 222
 gramaticalización 133, 148, 151, 159, 169, 196, 197, 207-210, 213, 214, 218, 223, 224
 guaraní 10, 12, 17, 18, 28, 41, 44, 47, 53, 58, 62, 63, 105, 118, 119, 133, 187, 188, 192, 193, 195-201, 203-208, 214-217, 220, 223, 226, 227
 guión 89, 98-100
 idea leibniziana 72
 idealización 71
 imaginiería 22
 imitación de funciones 224
 imperfectividad 41, 52, 56, 84, 87, 134
 imperfectivizar 50
 incoatividad 56
 indefinibilia 72
 intensidad 40, 45, 52, 53, 55, 56, 72, 118, 119, 206, 207, 214, 221
 interferencia 11, 17, 42, 71, 184, 208, 219, 220
 iteratividad 51, 52
 lectura habitual 151

- lenguas aspectuales 10, 18, 38, 39, 44, 49, 50, 53, 104
- lenguas orientadas al aspecto 21, 39, 48
- lenguas orientadas al tiempo 21, 39, 104
- lenguas orientadas temporalmente 31, 37, 39, 40, 104
- lenguas sustráticas 15, 16, 74, 120, 224
- lingua mentalis 73
- lingüística (inter)cultural 65
- lingüística cultural 11, 19, 65, 66, 69, 70, 80, 221
- marca aspectual 10, 43, 44, 51, 55, 90
- marcador discursivo 83, 84, 119, 122, 124, 221
- marcador inferencial 92
- marcador aspectual 196
- matizador aditivo 124, 126
- matizadores 55
- metalengua 73, 74
- modalidad 41, 42, 44
- modelo conceptual egocéntrico del tiempo 34, 39
- modelo de tiempo móvil 35
- modelo del yo/ego móvil 35
- modelo dinámico del tiempo 32, 33
- modelo estático del tiempo 31, 32, 33
- modelos cognitivos idealizados 69
- modo de acción 41, 42, 45, 49, 50
- momentaneidad 87
- motivación 70, 85, 107, 109, 128, 129, 132, 136, 141, 170, 173, 174, 178, 192, 207, 208, 220, 222-224
- neohumboldtismo 67
- objetivización 198
- operador aspectual 92, 93
- operador pragmático 92
- orientación temporal 21, 37, 38, 221
- paráfrasis reductiva 73
- pares aspectuales 50
- perfectividad 41, 47, 52, 56, 84, 87, 112, 134, 153, 206
- perfectivizar 50, 51
- perífrasis 48, 148, 150, 155, 160-168, 222
- perspectiva aspectual 10, 18, 20, 40, 43, 45, 60, 112, 198
- perspectiva modal 42, 43
- polisemia 69
- pretransición 55
- primitivo semántico 73, 163
- principio de iconicidad 139, 140
- pronominalización 170
- prototipo 69
- proximidad temporal 198
- puntualidad 41, 47, 49, 56, 57, 85-88, 90, 91, 93, 96, 97, 99, 100, 102, 109, 110, 118-120, 220, 221
- quechua 10, 12, 15, 17, 18, 36, 41, 53-57, 59, 105-113, 115, 117, 130, 131, 133, 136, 137, 141, 143, 145, 148-150, 155-159, 165-168, 171-174, 176-180, 182, 183, 187, 190, 192, 195, 220, 222
- reciprocidad 10, 59, 62, 63, 74, 165, 168, 175, 176, 178, 180, 183, 189, 219, 221, 222
- retención morfosintáctica 11, 219, 220
- script 99
- sentido emergente 69
- sintaxis semántica 46

- sistema de menor entidad 21-23, 27
- sistema macro 23, 219
- sociolecto 117, 173
- subjektivización 198
- sufijo benefactivo 148, 160-164, 178
- sufijo matizador 55
- sufijo pretransitorio 55
- sufijo transitivo 55
- sujeto de experiencia 155
- sustrato 10, 16, 18, 19, 37, 40, 67, 112, 118, 129, 169, 174, 183, 187, 189, 192, 222
- telicidad 41, 45, 180, 191, 223
- temporalidad 31, 32, 34, 42, 44, 45
- términos primarios 72
- tiempo 11, 21, 25-40, 42-49, 54, 56, 58, 60-63, 71, 76, 85-88, 92, 93, 97, 98, 102, 104, 107, 109-111, 113-116, 122, 124, 134, 142, 150-153, 156, 160, 162, 164, 168, 185, 198-201, 204-206, 208, 214, 217, 219, 221
- tiempo absoluto 30-33, 35
- tiempo monocrónico 33
- tiempo policrónico 33
- tiempo relativo 30-21
- totalidad 10, 51, 63, 127, 138, 175, 176, 180, 183, 189, 196, 201, 203, 204, 206-212, 214, 219, 221
- trayectorias evolutivas
  - interlingüísticas 71, 210
  - universales lingüísticos 71
- uso pleonástico 170
- valor benefactivo 148, 161, 164-167
- valor completivo 204
- valor de adición 140
- valor de globalidad 201, 203
- valor de inclusión 123, 130
- valor de intensidad 45, 53, 214
- valor de prioridad 123
- valor de superioridad 212
- valor de totalidad 51, 201, 204, 208, 214
- valor dinamizador 96, 99, 101, 118, 155
- valor enfático 97, 142, 217
- valor enfatizador 51
- valor intensificador 121, 128, 207
- valor restrictivo 136, 142
- verbo soporte 162
- visión andino-amazónica 57, 183, 220, 221
- visión del mundo 19-22, 24-27, 29, 31, 31-33, 35-40, 53, 57, 61, 65, 69, 71, 75, 105, 118, 129, 133, 140, 144, 170, 175, 184, 198, 201, 202, 223
- visión lingüística del mundo 10, 11, 18, 20, 22, 25, 26, 28, 38, 47, 49, 66, 67, 105, 199, 218, 219, 224
- visiones de menor entidad 21, 22, 27
- visiones macro 21-23, 25, 26

Joanna Wilk-Racińska

*Pomiędzy wizją świata czasu i aspektu
Przykłady z języka hiszpańskiego w Ameryce Południowej*

Streszczenie

W książce przedstawiono inne spojrzenie na zmiany, jakich doświadcza język hiszpański w krajach Ameryki Południowej. Proponowana perspektywa w odróżnieniu od dotychczas przyjętych nie podejmuje bezpośrednio wątku omawiającego zmiany gramatyczne w kategoriach interferencji, konwergencji, błędu językowego, *etc.*, gdyż wszystkie te czynniki uznano za już zbadane i dobrze udokumentowane. Przedmiotem studium są przyczyny natury filozoficznej i semantycznej, które w sposób niezauważalny wpływają na kształtowanie się konstrukcji gramatycznych w języku naturalnym.

Tekst podzielono na dwie części. W pierwszej wprowadzono kluczowe pojęcia i teorie, określono metodologię oraz przedstawiono podstawową przyjętą w książce tezę, że język to struktura ukształtowana tak, by wyrażać wizję świata jego użytkowników, a najsilniejsze jej elementy zakorzeniają się również w strukturach języków narzuconych i, w konsekwencji, zaadaptowanych przez daną społeczność. Adaptacja ta, choć nieświadoma, nie odbywa się jednak chaotycznie. Przyswojone wyrażenia i/lub struktury językowe muszą wykazywać jakieś wspólne cechy motywacyjne (o charakterze semantycznym, a często także pragmatycznym), będące podstawą adaptacji.

Druga część, określona w podtytule jako „aplikacyjna”, obejmuje praktyczną ilustrację postawionej tezy w formie analizy funkcji i użycie wybranych wyrazów za pomocą przedstawionej wcześniej metodologii.

Przyjęto założenie, że „wizja świata”, rozumiana jako zespół czynników biologicznych, geograficznych, społecznych i filozoficzno-wierzeniowych, znajduje odbicie w „językowej wizji świata”, a więc w strukturach pojęciowych

realizowanych w odpowiednich konstrukcjach gramatycznych i leksykalnych języków naturalnych. Językowa wizja świata jest, tak jak sztuka, muzyka, literatura, jedną z form wyrażania wizji świata właściwej dla danej społeczności lingwistycznej. Teza o wpływie światopoglądu na język nie jest nowa, a od czasów Humboldta czy Weisgerbera z jednej strony, a Sapira i Whorfa z drugiej zyskała wielu zwolenników i wiele ujęć zwłaszcza antropologiczno-etno-lingwistycznych. W niniejszym studium zaproponowano jednak zupełnie inną perspektywę. Celem pracy jest dostarczenie metodologii, która pozwoli na pełniejsze zbadanie przyczyn, leżących u podstaw części zmian językowych w wariantach języka hiszpańskiego w Ameryce Południowej.

Za jedną z podstawowych przyczyn niektórych modyfikacji wprowadzonych do języka hiszpańskiego pod wpływem języków substratowych uznano rozbieżności pomiędzy wizjami świata *macro*: zachodnioeuropejską, której istotne elementy zakrepiły w języku hiszpańskim, a andyjsko-amazońską, realizującą się w jakimś stopniu w językach substratowych (quechua i aymara z jednej strony oraz języków amazońskich, w tym szczególnie guaraní, z drugiej). Widoczne są dwie podstawowe różnice. Jedna z nich to sposób odczuwania i konceptualizowania pojęć *statyczność* i *dynamiczność* oraz wartościowania i rozumienia pojęć *wzajemność*, *komplementarność*, *całość*, *kompletność*, których miejsce w kosmologii andyjskiej i amazońskiej jest tak istotne, że nie tylko znalazły odbicie w konstrukcjach gramatycznych języków tego obszaru, lecz także musiały się uzewnętrznić w języku narzuconym. Ani wskazane pojęcia, ani ich konceptualizacja czy różnorodna leksykalizacja w języku nie są obce zachodnioeuropejskiej wizji świata. Nie odgrywają one jednak tutaj takiej roli, jak w kosmowizji i językowej wizji świata narodów quechua czy guaraní.

Drugim istotnym czynnikiem różnicującym hiszpańską i andyjsko-amazońską językową wizję świata były zupełnie różne perspektywy konceptualizowania czasu: hiszpańska językowa wizja świata jest zorientowana na czas, natomiast wizja andyjska i amazońska konceptualizuje świat przede wszystkim w kategoriach aspektu. Tej filozoficznej orientacji postrzegania trwania, przemijania, ciągłości i nieciągłości odpowiadają systemy gramatyczne. Język hiszpański zorientowany jest na gramatyzację czasu i zdecydowanie mniej uwagi poświęca aspektowi, podczas gdy w językach, takich jak quechua czy guaraní, to sekwencje czasowe są mniej ważne niż ciągłość czy nieciągłość zdarzeń i ich konsekwencje.

Z tych właśnie powodów przedstawiciele narodów zamieszkujących obecnie hispanojęzyczną część Ameryki Południowej musieli znaleźć sposób, aby opisywanie świata w języku hiszpańskim jak najmniej różniło się od opisywania go we własnym języku. Poszukiwania te nie były świadome, a ich wyni-

kiem jest najprawdopodobniej nieznaczna liczba modyfikacji wprowadzonych w wariantach języka hiszpańskiego występujących na terenach Ekwadoru, Peru, Boliwii, Kolumbii, Chile, Argentyny czy Paragwaju, lecz uświadomienie sobie ich istnienia oraz analiza ich przyczyn wydają się ważnym przyczynkiem do badań nad zmianami językowymi zachodzącymi pod wpływem języków substratowych.

Autorka skupiła uwagę na pięciu wyrażeniach pochodzących z południowo-amerykańskich odmian języka hiszpańskiego: *ya, todavía, nomás, lo, todo* oraz specyficznych semantyczno-pragmatycznych cechach *gerundium*, gdyż użycia tych wyrażen, ich znaczenie, a często i forma uległy znaczącym zmianom w stosunku do normy obowiązującej na Półwyspie Iberyjskim.

Istotny w analizie jest fakt, że wyrażenia te pochodzą z różnych terenów znajdujących się swego czasu pod silnym wpływem kosmowizji andyjsko-amazońskiej, chociaż zdecydowana większość to wyrażenia z wariantów hiszpańskiego andyjskiego, w którym można się doszukiwać substratu quechua.

Struktury pojęciowe prawie wszystkich analizowanych wyrażen, poza *lo*, oparte są na jednym z dwóch pojęć prostych: *ciągłości* lub *nieciągłości*, odpowiedzialnych przede wszystkim, chociaż nie wyłącznie, za funkcje aspektowe opartych na nich wyrażen. Jednym z celów analizy było wykazanie, że to właśnie obecność któregoś z tych pojęć, podstawowych w perspektywie aspektualnej, stało się głównym motywem wyboru tych właśnie wyrażen hiszpańskich jako nośników ważnych elementów aspektualnej i dynamicznej perspektywy amerindiańskiej, które nie mają wystarczających odpowiedników w bardziej statycznej i zorientowanej na czas perspektywie (i gramatyce) hiszpańskiej.

Analizy przeprowadzono za pomocą metodologii określonej mianem lingwistyki kulturowej, rozumianej jako wielowymiarowy system badawczy, który – w zależności od typu badanego zjawiska – stosuje różne narzędzia. Aparat badawczy lingwistyki kulturowej obejmuje więc zarówno narzędzia poznawcze, jak i pragmatyczne, a na etapie wstępnym może też sięgać po instrumenty typowe dla etnolingwistyki. Najważniejszym jednak narzędziem służącym w pewnym sensie uprawnieniu późniejszych badań poznawczych i pragmatycznych jest analiza za pomocą dekompozycji pojęciowej. W sytuacji gdy przedmiotem badań są zmiany językowe powstałe w dużej mierze w wyniku zetknięcia tak różnych językowych wizji świata, dekompozycja struktury pojęciowej analizowanych wyrażen na składniki podstawowe wydaje się jak najbardziej sensownym, a nawet koniecznym punktem wyjścia.

To właśnie narzędzie pozwoliło prześledzić sposoby wyrażania w języku hiszpańskim takich kategorii andyjsko-amazońskiej wizji świata, jak *kompletność, komplementarność, wzajemność, intensywność* i *dynamizm*, konceptualizując

jących i opisujących istotę ludzką oraz jej miejsce we wszechświecie w sposób różniący się od tego, jak widzi i opisuje świat system języka hiszpańskiego.

Analiza struktur semantycznych wybranych wyrażeni w wymienionych wariantach języka hiszpańskiego oraz porównanie ich wartości semantyczno-dyskursywnych z wartościami, które wykazują one w tzw. standardowym hiszpańskim, pozwoliły na wydzielenie *pojęć prostych* i *pojęć podstawowych*, których obecność stała się prawdopodobnie impulsem do wybrania tych właśnie wyrażeni hiszpańskich jako nośników istotnych elementów amerindiańskiej językowej wizji świata.

W rozdziale pierwszym drugiej części studium pokazano, że struktura semantyczna hiszpańskiego przysłówka *ya* zawiera dwa pojęcia proste: *punktualność* (*nieciągłość*) i *negację*. Kombinacja tych pojęć tworzy warunki semantyczne wystarczające do tego, żeby *ya* mogło pełnić funkcję dyskursywnego wykładnika epistemicznego w standardowej odmianie języka hiszpańskiego. Różnice funkcjonalne tego przysłówka są natomiast wynikiem różnych możliwości profilowania obu pojęć prostych w zależności od kontekstu.

Jednym z najważniejszych rezultatów takiego profilowania jest dynamiczność, wartość dyskursywna, którą *ya* uzyskuje w wyniku kontrastu pomiędzy charakteryzującą ten przysłówek *punktualnością* i *ciągłością* dyskursywnego tła. Wartość ta wyzwala liczne emfaticzne użycia *ya* w języku hiszpańskim, a w konsekwencji przyczyniła się także do wyboru tego przysłówka jako nośnika pewnych semantyczno-dyskursywnych wartości substratu andyjskiego.

Analiza przysłówka *todavía*, którego strukturę, wartości i motywacje zmian semantyczno-dyskursywnych omówiono w rozdziale drugim, wykazała, że wszystkie motywacje kognitywne, a mianowicie zarówno rozszerzenia znaczeniowe, jak i adaptacje oraz kalki semantyczno-pragmatyczne, którym został on poddany w wariantach andyjskich języka hiszpańskiego, okazały się możliwe dzięki wartościom dyskursywnym, jakie dają kombinacje i profilowania prostych komponentów obecnych w jego strukturze koncepcyjnej. Oznacza to, że wartości: addytywna, inkluzywna oraz intensyfikacyjna, przeniesione z amerindiańskiej językowej wizji świata zostały oparte na pojęciach i wartościach językowych już istniejących – chociaż o wiele mniej wyrazistych – w hiszpańskim języku standardowym.

Szczególnym przypadkiem ewolucji pragmatyczno-gramatycznej w amerykańskim hiszpańskim jest przykład przysłówka *nomás*, bardzo popularnego prawie w całej Ameryce Łacińskiej, a niewystępującego w tej formie i użyciach w języku hiszpańskim na Półwyspie. Omówiona w rozdziale trzecim analiza korpusu badawczego oraz wielu prac o charakterze ilościowo-jakościowym wykazała jednak, że zdumiewające i zupełnie różne od standardowych war-

tości konstrukcji *no + más*, uznawanej powszechnie za pierwowzór amerykańskiego przysłówka, mają również semantyczne korzenie w strukturze konceptualnej wyrażenia standardowego. Motywacje wyboru na nośnik semantyczno-dyskursywnych wartości substratowych, zarówno restryktywnej, jak i rozlicznych walorów emfatycznych okazały się logiczną konsekwencją możliwości kombinacyjnych oferowanych przez pojęcia proste zawarte w strukturze konceptualnej konstrukcji *no + más*. Widać to wyrażnie, chociażby w dokonanej przez autorkę szczegółowej analizie wartości, które Królewska Akademia Hiszpańska określa ogólnie jako emfatyczne.

Czwarty rozdział został poświęcony semantyczno-kognitywnym motywacjom funkcji, jakie pełni peryfrazą *dar + gerundio* w wariancie andyjskiego hiszpańskiego używanego na terytorium Ekwadoru i Kolumbii. Tu także, jak i w poprzednich przypadkach chodzi o zaznaczenie w języku hiszpańskim pojęć istotnych dla andyjskiej językowej wizji świata. Użycie hiszpańskiej konstrukcji wiąże się ściśle z konceptualizacją pojęcia *podstawowego* (ale nie *prostego*) *równowagi*, które zależy bezpośrednio od takich pojęć, jak *komplementarność*, *wzajemność*, w odpowiedni sposób leksykalizowanych w języku quechua. Taką funkcję konstrukcji *dar + gerundio* umożliwia struktura semantyczna *dar* wraz z jej kognitywnymi motywacjami wspólnymi dla wielu języków świata oraz proste pojęcie *ciągłości*, będące składnikiem *gerundium*.

Przedmiotem rozważań w rozdziale piątym jest zaimek *lo*. W standardowym języku hiszpańskim *lo*, inaczej niż wyrażenia wcześniej rozpatrywane, należy do klasy zamkniętej. Poprzednie analizy dotyczyły konstrukcji, których ewolucja opierała się na reprezentowanej przez nie strukturze pojęciowej. To jej składniki oraz ich kontekstowe możliwości konfiguracyjne warunkowały w pewnym sensie wybór danych wyrażen jako nośników istotnych elementów językowej wizji amerindiańskiej w nowej rzeczywistości. Funkcje zaimka *lo* jako zjawiska przede wszystkim syntaktycznego powinny więc być ograniczyć się do kwestii czysto gramatycznych. Tymczasem to właśnie temu zaimkowi udało się w pewnym stopniu „usemantyczyć” i zająć znaczącą pozycję w ewolucji nośników treści substratowych.

Status *lo* w omawianych wariantach języka hiszpańskiego był szeroko dyskutowany w literaturze przedmiotu. Traktowany początkowo jako błąd językowy, redundantna kalka z substratu, obecnie uważany jest za wykładnik wartości aspektowych. Zgodnie z przyjętymi w pracy podstawowymi założeniami, które kazały traktować aspekt jako wartość semantyczną, taka sytuacja świadczy o dość poważnej ewolucji omawianego zaimka. Jaka jest jednak jego „nowa” funkcja? Analiza użyć w andyjskich wariantach hiszpańskiego wykazała, że to właśnie podstawowa funkcja pronominalna *lo* przyczyniła się do

wyboru tego zaimka jako wykładnika stopnia uporządkowania sceny, a ściślej biorąc, stopnia zdystansowania się nadawcy w stosunku do aktorów sceny będącej przedmiotem wypowiedzenia. Zgodnie z lokalną językową wizją świata nadawca zawsze konstruuje podstawowy schemat wypowiedzenia (*utterance schema*) wokół wszystkich uczestników sceny, a adaptacja neutralnego zaimka oraz jego udział w konstrukcjach wyrażających pewne zbieżne wartości w bazowej wersji języka Cervantesa pozwoliły wyrazić te wartości również w języku hiszpańskim. Adaptacja zaimka *lo* do wyrażania wartości *kompletności* i *dynamiczności*, szczególnie istotnych dla andyjsko-amazońskiej językowej wizji świata, ma najprawdopodobniej dwie podstawowe przyczyny. Jedna z nich tkwi w konieczności „adaptacji” języka hiszpańskiego do wyrażania wartości leksykalizowanych w językach substratowych za pomocą struktur semantyczno-dyskursywnych opartych na systemach sufiksowych, a druga w możliwości ułatwienia wyboru zaimka *lo* dzięki obecności w samym języku hiszpańskim pewnych zjawisk językowych zbieżnych z jego formalnym udziałem. Chodzi przede wszystkim o konstrukcje związane z wyrażaniem pojęcia *teliczności*, nieobce standardowemu hiszpańskiemu. Kwestia dodatkowych wartości wyrażanych za pomocą konstrukcji złożonych z *lo* i predykatu typu *robar* występująca w wariacie z obszaru La Platy jest jednak bardziej skomplikowana i pozostaje otwarta, gdyż jedynym związkiem ewolucyjnym dającym się udokumentować są opisane wcześniej relacje ze standardową wersją języka hiszpańskiego. Na terytorium La Platy nie ma jednak liczących się języków miejscowych, które mogłyby stanowić ewentualny odnośnik substratowy, a niemalże ciągły napływ emigrantów z różnych stron świata oraz wzajemne kontakty między Argentyną (Buenos Aires) i Urugwajem znacznie utrudniają analizę, czyniąc ją równocześnie bardziej czasochłonną.

Ostatni rozdział dotyczy motywacji wyboru przysłówka *todo* jako nośnika *dynamizmu*, wartości bardzo wyraźnie zaznaczonej w lingwistycznej wizji świata guaraní.

Po analizie struktury semantycznej reprezentowanej przez ten przysłówek następuje opis i analiza funkcji pełnionych przez *todo* w języku standardowym oraz semantyczny opis wyrażen języka guaraní, leksykalizujących ważne elementy tamtejszej wizji świata tłumaczone za pomocą omawianego przysłówka. W konsekwencji nakreślony został możliwy przebieg procesu interkulturowej ewolucji *todo* od jego funkcji *kwantyfikatora uniwersalnego* do nośnika wartości *aspektualnych kompletności* i *terminatywności*.

Autorka zwraca również uwagę na fakt, że omawiany przysłówek to termin kulturowo niezależny, ponieważ reprezentuje jedną z fundamentalnych uniwersalnych relacji pomiędzy człowiekiem i jego środowiskiem. Z tego względu

ma on cechy kwalifikujące go jako obiekt gramatyzacji (w podstawowym sensie wyrażenia), choć na obecnym etapie ewolucji wydaje się raczej odgrywać rolę łącznika pomiędzy hiszpańską językową wizją świata, bardziej statyczną i powściągliwą, a dynamiczną i ekspresyjną lingwistyczną wizją świata guaraní.

Przyczyny ewolucji funkcji semantyczno-dyskursywnych i modyfikacji morfosyntaktycznych omawianych wyrażen nie sprowadzają się wyłącznie do motywacji konceptualnych i zbieżności semantyczno-dyskursywnych wartości w języku hiszpańskim i językach substratowych, w które wyrażenia te są w jakiś sposób uwikłane. W skomplikowanym procesie, jakim jest przedstawianie wielowymiarowego świata za pomocą jednowymiarowego, linearego narzędzia, jakim jest język, nieodzowne są badania wszelkich zaangażowanych w ów proces mechanizmów. Z tego powodu w książce zasygnalizowano również inne motywacje, takie jak *ikoniczność* czy *imitacja funkcji*, a także podkreślono konieczność badań językowych, prowadzonych z innych pozycji teoretyczno-metodologicznych, których niezbędnym uzupełnieniem jest proponowana tu opcja.

Joanna Wilk-Racięska

Between the time-oriented and aspect-oriented visions of the world
Examples from Spanish in South America

Summary

The book presents a different perspective on changes Spanish undergoes in countries of South America. The very perspective, in contrast to those already accepted, does not directly refer to grammatical changes in terms of interference, convergence and language mistake, etc. as all these factors have been considered already researched and well-proven. The subject matter of the study is philosophical and semantic reasons that have tacit influence on shaping grammatical structures in a natural language.

The text has been divided into two parts. The first introduces key notions and theories, defines methodology and presents a basic hypothesis that language is a structure shaped in such a way to express the world vision of its users where its strongest elements are also engrained in structures of imposed languages and, in consequence, adapted by a given community. The adaptation in question, though unconscious, does not happen chaotically. Acquired expressions and/or linguistic structures must share some motivational features (semantic and often pragmatic in nature) being the basis of adaptation.

The second part, defined in the subtitle as “practical”, covers a practical illustration of the hypothesis put forward in the form of the analysis of functions and usage of selected expressions by means of methodology presented beforehand.

The author believes that the “vision of the world”, understood as a series of biological, geographical, social and philosophical-religious factors, is reflected in a “linguistic vision of the world”, namely national structures realised in respective grammatical and lexical structures of natural languages. A lin-

guistic vision of the world is, as art, music, literature, one of the forms of expressing the vision of the world appropriate for a given linguistic community. The hypothesis about the influence of the worldview on language is not new, and has gained many followers and many perspectives, especially anthropological-ethno-linguistic ones since Humboldt's or Weisgerber's times on the one hand, and Sapir and Whorf's on the other. The very study, on the other hand, proposes a totally different perspective. The aim of the work is providing methodology that allows for a thorough examination of the reasons lying behind some of linguistic changes happening in variants of the Spanish language in South America.

The assumption was that one of the basic reasons of some modifications introduced to Spanish under substrative languages is differences between *macro* visions of the world: a West European one, whose important elements solidified in Spanish and an Andean-Amazon one, realizing itself to some extent in substrative languages (quechua and aymara on the one hand and Amazon languages, especially guaraní on the other). Two main differences are visible. One of them is the way of feeling and conceptualising notions of *stativity* and *dynamity*, as well as valuing and understanding notions of *mutuality*, *complementariness*, *wholeness* and *completeness*, whose place in the Andean-Amazon cosmology is so vital that they were reflected in grammatical structures of languages in this area, but also had to manifest in the language imposed. Neither the notions in question, nor their conceptualisation or diversified lexicalization in a language are not foreign to the West European vision of the world. However, they do not play here such a role as in cosmo-vision and a linguistic vision of the world of quechua or guaraní nations.

The second important factor differentiating a Spanish and Andean-Amazon linguistic vision of the world included totally different perspectives of tense conceptualisation: a Spanish linguistic vision of the world is oriented towards time while the Andean and Amazon ones conceptualises the world above all in the categories of aspect. This philosophical orientation of perceiving duration, passing away, continuity and discontinuity corresponds to grammatical systems. Spanish is oriented towards time grammaticalization and definitely less attention is paid to aspect, while in languages such as quechua or guaraní it is temporal sequences that are less important than continuity or discontinuity of events, and their consequences.

For these reasons, the representatives of nations inhabiting a Spanish-speaking part of South America had to find a way of describing the world in Spanish which does not differ a lot from describing it in their own language.

The search was not conscious, and its result was most probably a small number of modifications introduced in variants of Spanish to be found in such areas as Ecuador, Peru, Bolivia, Colombia, Chile, Argentina or Paraguay, but being aware of their existence, and analysis of their reasons seem to be an important contribution to studies on language changes appearing under the influence of substrative languages.

The author concentrates on six expressions coming from South-American variants of Spanish: *ya, todavía, nomás, lo, todo*, and specific semantic-pragmatic features of *gerundium* as the usage of these expressions, their meaning, and often the form underwent substantial changes in relation to the norm binding in the Iberian Peninsula.

What is important is the fact that these expressions come from various areas that used to be under a strong influence of an Andean-Amazon cosmovision, although a large majority constitutes expressions from the variants of the Andean-Spanish, in which one can find a quechua substratum.

Notional structures of almost all expressions under investigation, apart from *lo*, are based on one of two simple notions: *continuity* and *discontinuity* responsible for above all, though not exclusively, aspectual functions of the expressions based on them. One of the aims of the analysis was to show that it is the presence of some of these notions, basic from an aspectual perspective, that became the main motivation of choice of these Spanish expressions as carriers of important elements of an aspectual and dynamic Amerindian perspective that do not have sufficient counterparts in a more static and time-oriented perspective (and Spanish grammar).

The analyses were conducted by means of methodology referred to as cultural linguistics, understood as a multidimensional research system which, depending on the phenomenon under investigation, uses various tools. Hence, the research apparatus of cultural linguistics covers both cognitive and pragmatic tools, and initially, it can also use the instruments typical for ethnolinguistics. However, the most important tool serving in a sense as an authorization of later cognitive and pragmatic studies is an analysis by means of notional decomposition. When the subject of research is language changes created mainly as a result of an encounter of so different linguistic visions of the world, a decomposition of notional structure of the expressions in question into basic elements seems the most reasonable and even a necessary starting point.

The very tool allowed to trace the ways of expressing such Andean-Amazon categories of the vision of the world in Spanish as *completeness, complementarity, mutuality, intensity* and *dynamism*, conceptualising and describing a hu-

man being, and its place in the universe in a way that differs from the one perceiving and describing the world by the system of the Spanish language.

The analysis of semantic structures of selected expressions in variants of Spanish in question, and a comparison of their semantic-discursive values with those they show in the so called standard Spanish allowed for distinguishing *simple* and *basic notions*, the presence of which was probably an impulse to choose the very Spanish expressions as carriers of important elements of an Amerindian linguistic vision of the world.

The first chapter of the second part of the study shows that a semantic structure of a Spanish adverb *ya* contains two simple notions: *punctuality* (*discontinuity*) and *negation*. A combination of these notions creates semantic conditions prerequisite to making *ya* perform the function of a discursive epistemic determinant in a standard variant of Spanish. Functional differences of this adverb are the result of various possibilities of profiling both simple notions depending on the context.

One of the most important results of such profiling is dynamism, a discursive value which is obtained by *ya* as a result of a contrast between punctuality characterising this adverb and continuity of a discursive background. The very values frees numerous emphatic usages of *ya* in Spanish, and, in consequence, influence the choice of this adverb as a carrier of some semantic-discursive values of an Andean substratum.

The analysis of the adverb *todavía* whose structure, values and motivations of semantic-discursive changes are discussed in the second chapter showed that all cognitive motivations, namely both meaning extensions and adaptations, as well as semantic-pragmatic calques it underwent in Andean variants of Spanish were possible thanks to discursive values given by combinations and profiling of simple components present in its conceptual structure. It means that an additive, inclusive and intensifying value, transferred from an Amerindian linguistic vision of the world were based on notions and linguistic values that already exist, though are less expressive in standard Spanish.

A special case of a pragmatic-grammatical evolution in American Spanish is an example of an adverb *nomás*, very popular almost all over Latin America and non-existent in this form and usage in Spanish in Peninsula. The analysis of a research corpus and many quantitative-qualitative works discussed in chapter three proved that astonishing and totally different from standard values of the *no + más* structure values commonly believed to be a prototype of the American adverb, also have their origin in a conceptual structure of the standard expression. Motivations of choosing semantic-discursive substrative values, both a restrictive and numerous emphatic ones to perform the role of

a carrier turned out to be a logical consequence of combination possibilities offered by simple notions included in the conceptual structure of the *no + más* construction. It is particularly visible in the author's detailed analysis of values generally defined by the Royal Spanish Academy as emphatic.

The fourth chapter was devoted to semantic-cognitive motivations of the function a *dar + gerundio* periphrasis performs in an Andean variant of Spanish used in Ecuador and Columbia. Here, as in previous cases, it is about the marking of notions important for an Andean linguistic vision of the world in Spanish. Using a Spanish structure is tightly connected with the conceptualization of a *basic* (but not a *simple*), notion of *balance* which directly depends on such notions as *complementariness*, *mutuality*, lexicalized in an appropriate way in quechua language. Such a function of *dar + gerundio* structure is possible thanks to the semantic structure of *dar* with its cognitive motivations common to many languages of the world, and a simple notion of continuity being a component of *gerundium*.

The subject of interest in chapter five is pronoun *lo*. In standard Spanish, *lo*, in contrast to the expressions discussed above, belongs to a closed class. Earlier analyses concerned the structure whose evolution was based on the national structure represented by it. It is its components and their contextual possibilities of configuration that to some extent conditioned the choice of given expressions as carriers of important elements in an Amerindian linguistic vision in a new reality. The function of *lo* pronoun as a syntactic phenomenon above all should have been restricted to purely grammatical issues. In the meantime, it is this pronoun that managed to "semantize" itself to some extent and play an important role in the evolution of carriers of substrative texts.

The status of *lo* in variants of Spanish under investigation was broadly discussed in the literature of the subject. Initially treated as a language mistake and a redundant calque from a substratum, it is considered a determinant of aspectual values nowadays. In accordance with basic assumptions made in the book that make aspect treat as a semantic value, the very situation proves a fairly serious evolution of the pronoun in question. What is its "new" function? The analysis of usages in the Andean variants of Spanish showed that it is the basic pronominal function of *lo* that influence the choice of this pronoun as a determinant of the degree of stage ordering or, more precisely, the degree of speaker's attitude towards the stage actors being the subject of expression. In accordance with a local linguistic vision of the world, the sender always constructs a basic scheme of utterance around its participants whereas the adaptation of a neutral pronoun and its contribution to structures expressing some similar values in basic versions of Cervantes' language allowed for expressing

these values in Spanish, too. The adaptation of *lo* pronoun to express the values of *completeness* and *dynamism*, particularly important for an Andean-Amazon linguistic vision of the world, is caused most probably by two reasons. One of them lies in the necessity to “adapt” Spanish to express values lexicalised in substrative languages by means of semantic-discursive structures based on suffixal systems while the second in the possibility of making the choice of *lo* pronoun easier thanks to the presence of some linguistic phenomena convergent with its formal contribution. What is meant by that are, most of all constructions expressing the notion of telicity, which are also present in standard Spanish. The issue of additional values expressed by means of structures composed of *lo* and a predicate of *robar* type appearing in a variant from La Plata area is much more complex and is still open as the only evolutionary combination possible to demonstrate is relations with a standard version of Spanish described above. The area of La Plata, however, does not include important local languages that could be a potential substrative carrier, but an almost constant inflow of emigrants from various parts of the world, and mutual contacts between Argentina (Buenos Aires) and Uruguay makes the analysis much more difficult, making it, at the same time, more time-consuming.

The last chapter concerns the motivation of the choice of *todo* adverb as a carrier of dynamism, the value clearly visible in a linguistic version of guaraní world.

After the semantic analysis represented by the very adverb, a description and analysis of function performed by *todo* in standard language and a semantic description of expressions typical of guaraní language lexicalised important elements of a vision of the world there accounted for by means of the verb in question. In consequence, a probable course of the process of an intercultural evolution of *todo* from its function of a *universal quantifier* to a carrier of aspectual values of *completeness* and *terminativeness*.

The author also pays attention to the fact that the adverb is a culturally independent term because it represents one of the fundamental universal relationships between man and his/her surrounding. For this reason, it has features qualifying it as an object of grammaticalization (in its basic sense), though, at the present stage of evolution, seems to play a role of an intermediary between a Spanish linguistic vision of the world that is more static and reserved, and a dynamic and expressive linguistic vision of the world of guaraní.

The reasons of the evolution of a semantic-discursive function and morpho-syntactic modifications of the expressions under examination do not exclusively boil down to conceptual motivations and carriers of semantic-discursive values in Spanish and substrative languages in which the very expressions are

entangled one way or another. In a complex process of presenting a multidimensional world by means of a one-dimensional and linear tool, i.e. a language, the studies of any mechanisms engaged in this process are vital. Because of that, the book also signals other motivations such as an *iconic nature* or *function imitation*, as well as underlines the necessity of linguistic studies conducted from other theoretical-methodological positions, a necessary completion of which is the option proposed here.

Redakcja
Barbara Malska

Projekt okładki
Paulina Dubiel

Skład komputerowy
Tomasz Gut

Copyright © 2012 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2139-4 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-2319-0 (wersja elektroniczna)

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wyd. I. Ark. druk. 16,5. Ark. wyd. 17,0. Papier offset. kl. III, 90 g
Cena 22 zł (+VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Joanna Wilk-Racięska

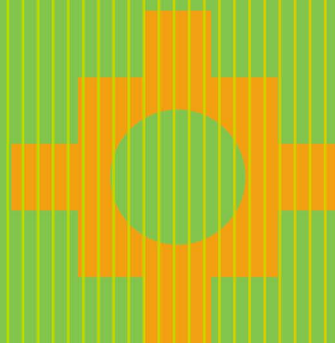
**Entre la visión del mundo temporal y la aspectual
Casos del español sudamericano**

Fe de erratas

Página	Verso	Visión equivocada	Visión correcta
71	9	no puede ser.	no puede ser sobrevalorada.
72	4	en en detrimento de otras,	en detrimento de otras,
74	21	es rudimentario, debito a que su uso es muy escaso	es rudimentario, pues, muy escaso

“¿En que estriban las cualidades de la obra? En primer lugar, en estudiar las relaciones con substratos muy exóticos, relativamente poco conocidos y tratados en la literatura del tema como fuentes de curiosidades más bien que como un punto de referencia con la misma autoridad. En segundo lugar, en basar el estudio en el análisis de las categorías gramaticales y no de los lexemas. Tal procesamiento permite esperar una renovación del rumbo de las líneas de la investigación actuales, el cual desde hace algún tiempo evoluciona hacia la etnografía, fuera de la lingüística. Y en tercer lugar, en la metodología que une el punto de vista del etnolingüista y del lingüista-teórico. A mi parecer, es una unión exitosa”.

Prof. Dr hab. B. Krzysztof Bogacki,
fragmento de la reseña

Cena **22 zł**
(+ VAT)

ISSN **0208-6336**
ISBN **978-83-226-2319-0**